

Чешук Віктор,
аспірант,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Луцьк, ORCID ID 0000-0002-1590-0824
e-mail: cheshukvictor@gmail.com
<https://doi.org/10.29038/2411-4014-2019-01-62-67>

СУЧАСНІ ПІДХОДИ МОНІТОРИНГУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ІННОВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

У статті виділено інноваційний аспект сучасних підходів моніторингу економічної безпеки будівельних підприємств для здійснення ефективного інноваційного менеджменту. Наведено основні засади поняття інноваційна безпека як основна складова економічної безпеки будівельних підприємств. Проаналізовано особливості впливу інноваційних факторів на економічну безпеку підприємства. Запропоновано перспективні, інноваційні напрямки моніторингу економічної безпеки на будівельних підприємствах на основі оцінки сучасного стану.

Ключові слова: економічна безпека, інноваційна безпека, моніторинг, підходи моніторингу, інноваційна складова, будівельні підприємства, інноваційний менеджмент.

Чешук Віктор,
аспірант,
Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки,
Луцк, ORCID ID 0000-0002-1590-0824
e-mail: cheshukvictor@gmail.com

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ МОНИТОРИНГА ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ: ИННОВАЦИОННЫЙ АСПЕКТ

В статье выделены инновационный аспект современных подходов мониторинга экономической безопасности строительных предприятий для осуществления эффективного инновационного менеджмента. Приведены основные принципы понятия инновационная безопасность как основная составляющая экономической безопасности строительных предприятий. Проанализированы особенности влияния инновационных факторов на экономическую безопасность предприятия. Предложены перспективные, инновационные направления мониторинга экономической безопасности на строительных предприятиях на основе оценки современного состояния.

Ключевые слова: экономическая безопасность, инновационная безопасность, мониторинг, подходы мониторинга, инновационная составляющая, строительные предприятия, инновационный менеджмент.

Cheshuk Victor,
postgraduate,
Lesya Ukrainka East European National University,
Lutsk ORCID ID 0000-0002-1590-0824
e-mail: cheshukvictor@gmail.com

MODERN APPROACHES TO MONITORING THE ECONOMIC SECURITY OF CONSTRUCTION ENTERPRISES: AN INNOVATIVE ASPECT

The aim of the article. The article highlights the innovative aspect of modern approaches to monitoring the economic security of construction enterprises for the implementation of effective innovation management. The basic principles of the concept of innovative safety as the main component of economic safety of construction enterprises are given. The peculiarities of the influence of innovative factors on the economic safety of the enterprise are analyzed. Proposed, innovative directions of monitoring of economic security at construction enterprises on the basis of evaluation of the current state are offered.

The results of the analysis. The monitoring of the economic safety of construction companies is necessary for the full informing of the management about the results of the enterprise's activity, its effectiveness, on the basis of qualitative quantitative indicators, identification and emergence of possible risks and threats.

The monitoring of economic security is interpreted as a system of information base for the adoption of effective management decisions on planning, analysis, control and management. The monitoring of the economic safety of

construction enterprises should provide a basic evaluation and analysis system for the timely detection of all threats and risks. The monitoring of the economic safety of the construction company is carried out according to the above mentioned approaches and shows clear results of the activity, but for a more complete picture, the system of economic safety assesses the potential of the enterprise, which determines the main forecasting element and directions of improvement in certain problem areas.

The monitoring of the enterprise's economic security should be investigated in a static and dynamic environment. The state of economic security in the static environment gives a complete assessment of the favorable, prognostic conditions of economic activity, in particular, the dynamic characteristic more accurately considers the policy of changing the safe environment, identifies real threats and gives an opportunity to counteract.

Take into account the results of the work performed at the time of evaluation, determine the potential of the facility to protect the company in the future and its uninterrupted functioning. All approaches to monitoring the economic safety of construction companies should be used together, and also involve alternative to the full information characteristics. The monitoring of economic security is carried out on heuristic methods and allocate the functional components of each element to provide the required level of protection. The basic basis for monitoring the economic safety of a construction company stems from its technological features. The innovative component is one of the most essential in the implementation of technologies in the construction industry.

Conclusions and directions of further researches. The analysis of the above-mentioned modern approaches to monitoring the economic safety of construction enterprises determines the essence and main tasks of monitoring, diagnostics, analysis, evaluation, based on the calculation of indicators that provide an opportunity to obtain reliable characteristics of the state of economic security at the investigated enterprise.

Each approach cannot provide a complete description of economic security, so in practice all approaches are used together. All approaches to monitoring economic security contain significant disadvantages, it is not systematically possible to obtain information, and all methods are general and in one way or another do not take into account the scope of the enterprise, in our case, the construction industry. At domestic enterprises there is no single clear approach and generally accepted rules for monitoring economic security.

Our analysis of methodological approaches to monitoring the economic security of construction enterprises requires further development and improvement in the construction industry, and each approach should be clearly elaborated depending on the state of the construction company, which will allow to obtain a full description of economic security, to predict its changes, and to prevent the emergence of crisis phenomena, threats and dangers.

Keywords: economic security, innovation safety, monitoring, monitoring approaches, innovative component, construction companies, innovative management.

Постановка проблеми. Підходи до моніторингу інноваційної складової економічної безпеки будівельних підприємств не отримали широкого дослідження в вивченні загального поняття економічної безпеки. Визначальною складовою економічної безпеки будівельного підприємства виступає інноваційна діяльність.

Наявність великої кількості факторів-впливу на інноваційну складову економічної безпеки робить актуальним розроблення системи моніторингу та визначення підходів щодо даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні аспекти моніторингу економічної безпеки підприємств та методика її дослідження розглянуто в працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених серед яких слід відзначити: О. В. Ареф'єва [1], А. І. Берлач [2], А. О. Кушнірук [3], М. В. Чорна [4], О. І. Барановський [5], В. А. Козаченко [6], О. М. Вакульчик [7], О. В. Березін [8], В. І. Грушко [9] та інші. У наукових працях цих вчених закладено основи теоретичного та інструментального базису економічної безпеки підприємств, фундамент її методології, проведено ґрунтовні дослідження та виявлені особливості забезпечення економічної безпеки підприємства. Проте незважаючи на значну кількість проведених досліджень питання моніторингу економічної безпеки будівельних підприємств є недостатньо вивченим, комплексна оцінка та оцінка інноваційної складової не знайшла остаточного вирішення, та залишає поле для подальших досліджень, що і визначає актуальність обраної теми.

Постановка завдання. Стаття призначена поглибити та вдосконалити теоретичні та методичні засади моніторингу економічної безпеки будівельних підприємств, визначити інноваційну складову серед сучасних підходів здійснення моніторингу економічної безпеки для здійснення ефективного інноваційного менеджменту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Моніторинг економічної безпеки будівельних підприємств необхідний для повноцінного інформування керівництва про результати діяльності підприємства, визначення його ефективності, на основі якісних та кількісних показників, визначення та виникнення можливих ризиків та загроз.

При здійсненні моніторингу економічної безпеки будівельного підприємства слід знижувати можливі ризики впливу щодо порушення матеріальної безпеки

Моніторинг економічної безпеки будівельного підприємства здійснюється відповідно до зазначених підходів, і показує чіткі результати діяльності, але для більш повної картини система економічної безпеки оцінює потенціал підприємства, що і визначає основний прогностичний елемент та напрямки покращення в певних проблемних місцях.

Основні складові підходів моніторингу економічної безпеки будівельних підприємств наведемо в таблиці 1.

Таблиця 1

**Основні складові моніторингу економічної безпеки будівельних підприємств
(розроблено авторами на основі [10])**

Складові	Характеристика
1 складова моніторингу	Визначення стратегічного розвитку будівельного підприємства, структуризація пріоритетності
2 складова моніторингу	Формування життєвого циклу будівельного підприємства на момент здійснення моніторингу економічної безпеки
3 складова моніторингу	Здійснення фінансово-господарського аналізу будівельного підприємства, виявлення загроз стабільності
4 складова моніторингу	Застосування методів зниження ризиків в господарській діяльності будівельних підприємств
5 складова моніторингу	Аналіз та обґрунтування балансової вартості грошових потоків на будівельних підприємствах
6 складова моніторингу	Оцінка показників прибутковості та ділової активності будівельних підприємств
7 складова моніторингу	Оцінка інноваційного розвитку будівельних підприємств
8 складова моніторингу	Формування показників економічної безпеки будівельних підприємств, визначення рівня
9 складова моніторингу	Обґрунтування виявлених характеристик незадовільної діяльності будівельного підприємства, коригування та впровадження програм санації
10 складова моніторингу	Проведення моніторингу фінансово-економічної безпеки на будівельних підприємствах
11 складова моніторингу	Прийняття ефективних управлінських рішень, для створення задовільного рівня економічної безпеки та формування інноваційного менеджменту

Основні складові наведені в порядку здійснення моніторингу економічної безпеки будівельних підприємств для виявлення нестабільності в найближчому періоді та прийнятті найефективніших управлінських рішень.

Науковою базою здійснення моніторингу економічної безпеки будівельних підприємств є сукупність методів, прийомів, підходів. Найпоширенішими підходами моніторингу економічної безпеки будівельних підприємств є індикаторний, економіко-математичний, ресурсний, функціональний, прибутковий та інвестиційний, системний. Кожен з перерахованих методів має свої недоліки та переваги. Для отримання найбільш точних результатів потрібно застосовувати декілька підходів для уникнення похибок та точності дослідження.

При здійсненні індикаторного підходу моніторингу економічної безпеки будівельних підприємств визначаються поточні, нормальні та граничні індикатори. Фактична зміна рівня економічної безпеки будівельного підприємства подана зміною багатьох функцій та визначається за формулою [3]:

$$Рек.б. = F(X_i) = b_1f(x_1) + b_2f(x_2) + \dots + b_n f(x_n), \quad (1)$$

де x_1, x_2, x_n – основні показники діяльності підприємства;

$f(x_1), f(x_2), \dots, f(x_n)$ – локальні функції залежності рівня економічної безпеки від відповідних показників діяльності підприємства;

b_1, b_2, \dots, b_n – питома вага значущості кожного показника для економічної безпеки підприємства

$$(\sum b_i = 1); \quad (2)$$

n – кількість показників.

Враховуючи 11 складових моніторингу економічної безпеки будівельних підприємств пропонуємо дещо видозмінити формулу, яка запропонована у літературному джерелі [3]. Відповідно до цього формула набуде вигляду:

$$\text{Рек.б.} = F(Xi) = b_1f(I_n) + b_2f(I_3), \quad (3)$$

де x_1, x_2, x_n – основні показники діяльності підприємства;

$f(I_n), f(I_3)$ – локальні функції інтегрального показника залежності рівня економічної безпеки від відповідних показників діяльності підприємства та зовнішнього середовища;

b_1, b_2, \dots, b_n – питома вага значущості кожного показника для економічної безпеки підприємства

Для використання даного підходу всі досліджувані показники мають бути надійними, охоплювати різні періоди дослідження, бути узагальненими та не залежати один від одного.

Ресурсний підхід моніторингу економічної безпеки будівельних підприємств на основі дослідження оцінки використання функціональних складових усіх ресурсів бізнесу, зокрема, ресурсів капіталу, ресурсів персоналу, інформаційних та технологічних ресурсів, техніки, обладнання, прав на патенти, ліцензії та квоти.

Функціональний підхід моніторингу економічної безпеки будівельних підприємств залежить від основних функціональних цілей економічної безпеки, визначається на основі сукупних критеріїв експертних рішень, в свою чергу несе суб'єктивну характеристику рівня оцінки безпеки.

При використанні прибуткового підходу моніторингу економічної безпеки будівельних підприємств потрібно чистий прибуток порівнювати з мінімально необхідним прибутком для функціонування підприємства в звичайних умовах діяльності. Рівень економічної безпеки визначається за формулою [6]:

$$\text{Рекбп} = \frac{B_i^f}{I_{eб}} \quad (4)$$

де Рекбп – рівень економічної безпеки підприємства;

B_i^f – бруто-інвестиції підприємства в досліджуваному періоді;

$I_{eб}$ – інвестиції в досліджуваному періоді, які використовуються для забезпечення економічної безпеки підприємства.

Запропоновану формулу варто видозмінити з урахуванням впливів нової економіки та процесів інтеграції у світовий економічний простір. Таким чином формула набере вигляду:

$$\text{Рекбп} = \frac{B_i^f / (1+i)}{I_{eб} (1+i)} \quad (5)$$

Інвестиційний підхід показує в основному допоміжну характеристику при моніторингу економічної безпеки, зміна та величина інвестицій не дають повної характеристики стану економічної безпеки.

Системний підхід моніторингу економічної безпеки передбачає дослідження максимальної кількості зв'язків між усіма важливими складовими системами, а також їх взаємодія з об'єктами впливу зовнішнього середовища.

В результаті використання даних підходів моніторингу економічної безпеки будівельних підприємств виділяємо чотири рівні:

– стабільний рівень – для функціонування системи економічної безпеки вистачає власних ресурсів, підприємство повністю готове протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам;

– нестабільний рівень – для забезпечення економічної безпеки будівельному підприємству не вистачає власних ресурсів, тому використовуються запозичені, система безпеки готова протистояти небезпекам;

– критичний рівень – для забезпечення економічної безпеки нестача як власних так і залучених ресурсів, стан системи під великою загрозою, існує можливість протистояти тільки незначним проблемам;

– кризовий рівень – економічна безпека повністю відсутня, підприємство визнано банкрутом.

Моніторинг економічної безпеки будівельних підприємств дає можливість оцінити економічну стабільність та ефективність підприємства спираючись на таку схему:

– моніторинг ефективності кожного будівельного продукту;

– моніторинг фінансового стану підприємства, визначення його фінансових результатів;

– моніторинг ефективності використання інформаційних технологій у будівельній галузі;

- моніторинг інноваційної діяльності будівельного підприємства;
- моніторинг використання сучасних технологій та завоювання будівельних ринків;
- створення узагальнюючого рівня економічної безпеки на конкретному підприємстві, виявлення небезпек та загроз;
- прийняття ефективних управлінських рішень.

Отже, моніторинг економічної безпеки будівельних підприємств провести досить проблематично, адже у різних підходах використовуються різні методики, критерії та індикатори. Можна з впевненістю сказати що визначити стан економічної безпеки будівельного підприємства з використанням одного якогось підходу неможливо, тому на практиці слід використовувати всі підходи для повної та ґрунтовної характеристики.

Висновки перспективи подальших досліджень. Здійснення моніторингу економічної безпеки будівельних підприємств є важливим питанням розвитку будівельної галузі, оскільки будівництво створює сприятливі умови для життя і праці людей, потребує значної кількості ресурсів, інновацій, фінансових інвестицій, здійснює колосальний вплив на економіку. Ефективність функціонування будівельного підприємства повністю залежить від його економічної безпеки.

Проведений нами аналіз методичних підходів моніторингу економічної безпеки будівельних підприємств потребує подальших розробок та вдосконалення в будівельній галузі, а кожний підхід має бути чітко розроблений залежно від стану будівельного підприємства, що дозволить отримати повну характеристику економічної безпеки, спрогнозувати її зміни, та попередити виникнення кризових явищ, загроз та небезпек.

Джерела та література

1. Ареф'єва О. В. Інноваційні імперативи формування економічної безпеки машинобудівних підприємств *Проблеми системного підходу в економіці*. 2014. Вип. 50. С. 132–142. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PSPE_2014_50_21
2. Берлач А. І. Безпека бізнесу: навч. посіб. Київ: Університет «Україна», 2007. 280 с.
3. Кушнірук А. В. Ідентифікація внутрішніх та зовнішніх загроз системі економічної безпеки будівельних підприємств [Електронний ресурс] / А. В. Кушнірук // Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. 2015. Вип. 33. С. 174–184. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/shpebfrv_2015_33_20
4. Чорна М. В., Глухова С. В. Стратегічні напрями інноваційної діяльності підприємств будівельної галузі. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць ХДУХТ. – Харків, 2012. Вип. 1 (15). Ч. 1. С. 210–216.
5. Барановський О. І. Фінансова безпека / О. І. Барановський; Ін-т екон. прогнозування. Київ: Вид-во «Фенікс», 1999. 338 с.
6. Козаченко А. В., Пономарев В. П., Ляшенко А. Н. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения : монография. Київ: Лібра, 2003. 320 с.
7. Вакульчик О. М., Дубицький Д. П. Оцінка економічної безпеки підприємства в умовах кредитування. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2013. № 3. С. 108–115. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evngu_2013_3_14
8. Березін О. В., Березіна Л. М., Бутенко Н. В. Економіка підприємства: навч. посіб. Київ: Знання, 2009. 390 с.
9. Грушко В. І. Економічна безпека держави на макро- та мікрорівнях. Т. 8. / В. І. Грушко, В. С. Сідак, О. І. Пилипченко, В. Г. Алькему; ред.: В. С. Сідак. Київ, 2013. 308 с.
10. Економіка і фінанси підприємства : підручник / Й. М. Петрович, Л. М. Прокопишин-Рашкевич. Львів : Магнолія 2006, 2014. 406 с. (Вища освіта в Україні).
11. Іванюта Т. М. Методичні підходи до аналізу економічної безпеки підприємств. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. 2013. Т. 18, Вип. 1(1). С. 137–141. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2013_18_1%281%29_32
12. Квасній Л. Г., Щербан О. Я. Підходи до аналізу економічної безпеки туристичних підприємств. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2015. Т. 20. Вип. 5. С. 162–166. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2015_20_5_37
13. Почечун, О. І. Проблеми методики оцінки стану і рівня системи фінансової безпеки підприємств залізничного транспорту. *Вісн. Дніпропетр. нац. ун-ту залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна*. Д., 2012. Вип. 41. С. 212–216.

References

1. Arefeva, O. V. (2014) Innovatsiyini imperatyvy formuvannya ekonomichnoyi bezpeky mashynobudivnykh pidpryemstv [Innovative imperatives of the formation of economic safety of machine-building enterprises]

- Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi – Problems of the system approach in the econom] 50, 132–142. [in Ukrainian].
2. Berlach, A.I. (2007) Bezpeka biznesu: Navch. Posib [Business Security Teaching. Manual]. Kyiv: University «Ukraine» [in Ukrainian].
 3. Kushniruk, A. V. (2015) Identyfikatsiya vnutrishnikh ta zovnishnikh zahroz systemi ekonomichnoyi bezpeky budivel'nykh pidpryyemstv [Identification of internal and external threats to the system of economic safety of construction enterprises]. Shlyakhy pidvyshchennya efektyvnosti budivnytstva v umovakh formuvannya rynkovykh vidnosyn – Ways of increasing the efficiency of construction in the conditions of formation of market relations, 33 174–184 [in Ukrainian].
 4. Chorna, M. V. & Glukhova, SV (2012) Stratehichni napryamy innovatsiynoyi diyal'nosti pidpryyemstv budivel'noyi haluzi [Strategic directions of innovation activity of construction industry enterprises] [Economic strategy and prospects of development of the sphere of trade and services] Sb. sciences works of KHDUHT. Kharkiv [in Ukrainian].
 5. Baranovsky, O.I. (1999) Finansova bezpeka [Financial security]. Kyiv: Phoenix [in Ukrainian].
 6. Kozachenko, A. V. (2003) Ékonomycheskaya bezopasnost' predpryyatya: sushchnost' y mekhanyzm obespechenyya [Economic security of the enterprise: the essence and mechanism of support]: [Monograph] / Kyiv: Libra [in Ukrainian].
 7. Vukchyk, O. M. & D. P. Dubitsky (2013) Otsinka ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstva v umovakh kredyтування [Estimation of economic safety of the enterprise in the conditions of crediting] Ekonomichnyy visnyk Natsional'noho hirnychoho universytetu – Economic Bulletin of the National Mining University, 3. 108–115 [in Ukrainian].
 8. Berezin O.V. & N.V. Butenko (2009) Ekonomika pidpryyemstva [The economy of the enterprise]. Kyiv.: Knowledge [in Ukrainian].
 9. Grushko, V. I. Sidak, V. S., Pylypchenko, O. I., Alkeum V. G. Sidak V. S. (2013) Ekonomichna bezpeka derzhavy na makro- ta mikrorivnyakh [Economic security of the state at macro and micro levels]. Kyiv [in Ukrainian].
 10. Petrovich, J. M., Prokopyshyn-Rashkevich, L. M. (2014). Ekonomika i finansy pidpryyemstva [Economics and finance of the enterprise]. Lviv: Magnolia [in Ukrainian].
 11. Ivanyuta, T. M. (2013). Metodychni pidkhody do analizu ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstv [Methodical approaches to the analysis of economic security of enterprises]. Visnyk Odes'koho natsional'noho universytetu. Ekonomika. – Bulletin of the Odessa National University. Economy.(Vols. 1), (pp. 137–141). Odessa: Odessa National University [in Ukrainian].
 12. Kvasny, L. G., Shcherban, O. Ya. (2015). Pidkhody do analizu ekonomichnoyi bezpeky turystychnykh pidpryyemstv [Approaches to the analysis of the economic safety of tourist enterprises]. Visnyk Odes'koho natsional'noho universytetu. Seriya : Ekonomika – Visnyk Odes'koho natsional'noho universytetu. Seriya : Ekonomika. (Vols. 20), (pp. 162–166). Odessa: Odessa National University [in Ukrainian].
 13. Pochechun, O. I. (2012). Problemy metodyky otsinky stanu i rivnya systemy finansovoyi bezpeky pidpryyemstv zaliznychnoho transportu [Problems of the methodology for assessing the state and level of the financial security system of the railway transport enterprises]. Visnyk Dnipropetrovs'koho natsional'noho universytetu imeni V. Lazaryana – Bulletin of Dnipropetrovs'k National University named after V. Lazaryan, 41, 2012–2016 [in Ukrainian].

Стаття надійшла в редакцію 30.01.2019 р.